

Nesnenin Doğası*

Ralf Dreier

Çeviren: Hayrettin Ökçesiz

İçindekilere Genel Bir Bakış

A. Kavram

I. Tarihçe

II. Ana Kullanım Tarzları

B. Kuramlar

I. Doğal Hukuk Kuramları

II. Yöntembilimsel Kuramlar

Eleştiri

Kavram

Tarihçe

"Nesnenin doğası (Natur der Sache)" (ND) ifadesi genel dil kullanımının bir parçasıdır. "Bu eşyanın tabiatındandır" ya da "... olması, eşyanın tabiatında yattmaktadır" gibi konuşma tarzlarında karşımıza çıkar ve çok doğal ve daha yakından bir açıklamaya gereksinimi yokmuş gibi görünen ifadelerin temellendirilmesine yarar. Bu anlamıyla hukuki dil kullanımına da geçmiştir. Bu kullanımda nesnenin doğası, kısmen doğal hukuk geleneğine dayanan; kısmen de 19. yüzyılın hukuk kaynakları kuramına ve yöntembilimine kadar uzanan başka bir rol daha oy-

nar. Doğal hukuk geleneğinde bu söylem (ve yabancı dillerdeki karşılıkları), kendisini bugüne kadar karakterize eden bir çakanlılık kazanmıştır. Temeli, her bir nesne için karşılık oluşturan geniş bir eşya kavramıdır. Doğa kavramı ise maddi anlamda doğayı, yani nesnelerin bir toplamını değil, aksine biçimsel anlamda doğayı, yani bir nesnenin ya da bir nesnel alanın kendine özgü yapısını dile getirmektedir. Bu ya analitik anlamda, yani kavramsal yapı olarak, ya da empirik anlamda, yani olgusal (özellikle kozal yasalılık anlamında) yapı olarak, ya da metafizik—teleolojik anlamda, yani amaçın metafiziksbelirlenimi (amaç nedensel), ilk tasarımsal biçim (krş. örneğin *Platon*, *Polyeia* 597 b ve d, 612 a), ya da oluşum sürecinin sonuna ulaşmış bir nesnenin yapısı olarak (krş. *Aristoteles*, *Politik* 1, 2), ya da akliyeci hukuk anlamında, yani bir *kurumun* (Institution) akli hukukça olması gereken bir yapısı (örneğin evlilik, aile, mülkiyet, sözleşme, devlet gibi kurumların yapıları) olarak anlaşılabilir. 18. yüzyılın Akliyeci Hukuk literatüründe Nesnenin Doğası sıkça "Doğal Hukuk" ile eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Bu anlamıyla deyim 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan, *hukukun kaynakları kuramına* geçmiştir. Ancak doğal hukuk, hukuki pozitif-

* Yazarın bu makalesi *Ergänzbares Lexikon des Rechts* (1987) adlı yapıutta, Almanca olarak yer almaktadır.

vizmin doğusuyla itibarını kaybettiğinden bu kullanım tarzı (daha sonraki istisnalar hariç olmak üzere) bir geçiş dönemi fenomeni olarak kalmıştır. Bunun yerine kavram değişken anımlarla giderek artan biçimde *Hukuk metodolojisine* sızmıştır. Çok anlamlılığı yardımıyla 19. ve 20. yüzyıllarda hemen her yöntembilim akımında kullanılmıştır. Analitik ve empirik kullanım tarzları yanında Nesnenin Doğasının en çok, —amaçların kurumlarla nasıl izafe edildiği çoğulukla belirsiz kalmasına rağmen— kurumların amacı ya da amaca uygun yapıları olarak anlaşılması kabul görmüştür.

Ana Kullanım Tarzları

Biraz önce sözü edilen geniş bir Nesne kavramı temelinde "Nesnenin Doğası" deyiminin şu kullanım tarzları birbirinden ayırt edilmektedir: Analitik anlamda "ND" bir maddenin, konunun kavramını ve bu maddeyle (konuya) verilmiş bulunan kavramsal yapıları ifade eder. "ND"na dayalı bir *temellendirme* (argumentasyon, çev.) bu ölçüde analitik bir karaktere sahiptir ve akla yatkınlığı, *kavram kumanın* önceden verili durumuna ya da bu sözü edilen kavramsal yapıların *yorumuna* bağlıdır. Empirik anlamda "ND" bir maddenin (konunun) —ister (aynı zamanda toplumsal bakımından da) kozal yasallıkları olsun, isterse belirli bir bakış açısından yapılan karakteristik seçimi olsun — olgusal yapısını deyimlemektedir. İçerik bakımından nesnenin doğası, empirik kavramların kavramsal yapısıyla örtüşebilir.

Normatif anlamda "ND", değerli olarak ya da olması gereklilikte biçiminde yorumlanan amacı veya özellikle sosyal ve

hukuki kurumların bir konusunun değerli olarak ya da olması gereklilikte biçiminde yorumlanan ya da tasarılanan yapısını deyimler. Normatif anlamda "ND" içerik bakımından, normatif bir kavramın kavramsal yapısıyla örtüşebilir.

Kuramlar

Nesnenin Doğasının bir çok kuramı vardır. Ancak bu niteleme altında etki ve gerçelik kazanmış pek az ekol geleneği bulunmaktadır. Bunun nedeni hem kavramın çökənlamlılığında hem de bu çökənlamlılığı yüzünden ne hukuk felsefesinde ne de hukuk biliminde açık seçik olarak tanımlanmış bir mesleki deyime (*terminus technicus*) ve böylelikle de genel kabul görmüş bir anlama ulaşabilmiş olmasında yatar. Bununla birlikte deyimin özellikle tabi bulunduğu iki kuramsal alan bulunmaktadır: Doğal hukuk kuramı ve hukuk metodolojisi.

Doğal Hukuk Kuramları

(Geniş anlamda) doğal hukuk kuramlarında bu deyim "ND" ve yabancı dillerdeki karşılıkları, görüldüğü gibi, türlü anımlarda kullanılmaktadır (bkz. yukarıda A.I.). Sözüğün kullanımının ve kavramsal geleneğinin en çok yerlestiği alan *dar anlamda doğal hukuk kuramları*; ve özellikle "ND" kavramını metafizik—teleolojik anlamda yorumlayan doğal hukuk kuram çevreleridir. Bunun kanıt olarak, doğal hukuk, oldukça çok atıf yapılan formülü ile, "esyanın tabiatından" hareketle (*ex ipsa rei natura*) adil olarak tanımlayan *Akinolu Thomas* (*summa Theologica II/II quaestio 60 art. 5*) zikredilebilir. Akliyeci hukuk geleneğe ise deyim, özellikle

likle 18. yüzyılın ikinci yarısında sıkça rastlanmasına karşın daha az bağıntılıdır. *Hegel* deyimi, doğal hukuk (aklı hukuk anlamında) "kendisini nesnenin doğasıyla, yani *kavranın* yoluyla belirleyen" hukuk olarak tanımlarken (Enzyklopädie 1830, & 502), onde gelen bir konumda kullanılmış olur. —Burada *Hegel*'in kavram kavramının kendi mutlak akıl kuramı temelinde anlaşılması gerektiğini söylemektedir.

Koşut bir çizgi de öncelikle, "ND" ifadesinin empirik anlamıyla kullanıldığı genelidir. Olandan yanlış yere bir Olması Gereken Çıkarsaması kendisiyle ilişkilendirilmediği sürece bu gelenek, bir doğru hukuk kuramı bakımından önemli sayılabilecek empirik argümanlara —normatif argümanlarla ilintili olarak— yollama yapmaktadır. Bu çizginin devamında deyimi, bir hukuk sisteminin anlaşılması, ya da yaşama ve kısmen de yargıcı hukuk yaratması için önem taşıyan empirik yapılarla ve faktörlerle ilişkilendiren ve genellikle *Montesquieu*'ye işaret eden kuramlar bulunmaktadır ("Yasamanın Real Verileri", E. Huber, "İdenin maddesiyle (konusuya) belirlenmişliği", G. Radbruch).

Yöntembilimsel Kuramlar

"ND" deyiminin, az ya da çok tesadüfi olarak, geçen ve şimdiki yüzyılda neredeyse her metodolojik yön tarafından ele alınmış olduğunu bir kenara bırakacak olursak, sözcük kullanımının sıklığı ve bu na olan kavramsal yansımının yoğunluğu bakımından "ND"nin bir metodolojik kuramından özellikle kurumsal hukuk düşüncesine mal edilebilecek kuramlar açısından söz edilebilir (krş. örneğin B. Rüthers, *Institutionelles Rechtsdenken im Wandel der Verfassungsepochen*, 1970). "ND" burada kural olarak

amaç ya da *kurumların* amaca yönelik yapısını, bu oluşukların aynı zamanda kavramsal veya empirik, özellikle sosyal yapısını da deyimlemektedir. Amaçların kurumlara izafe edilmesi, çoğunlukla belirsiz bir biçimde, kısmen bir kurumun sosyal işlevine, kısmen yasa koymunun iradesine, kısmen de yorumlar tarafından makul görülen amaca dönülerek yapılmaktadır. "ND"nin metodolojik kuramları sistematik olarak kısmen yasa yorum kuramı, kısmen boşluk doldurma kuramı ve kısmen de hukuki konstrüksiyon kuramı yani yaşam olaylarının hukuk normlarına ve hukuk normlarının kurum kavramlarına alta koyma işlemleri bağlamında yer almaktadır.

Eleştiri

Çökənlamlılığına karşın, ya da daha doğrusu çökənlamlılığı nedeniyle "ND" kavramı hukuk içtihardı üzerinde dikkate değer ve sürekli hayranlık etkisi uyandırmaktadır. Bu etkisi, kendine özgü kariyerinin 19. yüzyıldaki başlangıcından bu yana sürdürmekle birlikte, kavram türlü eleştirelde de uğramış bulunmaktadır. Mamatih, bu deyimin hukuk dilindeki kullanımından vazgeçilmesi ve bunun yerine, bununla kastedilen şeyin tam olarak saptanması gibi öneriler de etkisiz kalmıştır. Bu formülün eskiliği, yerleşmişliği ve evrensel kullanım ile kendisine yollama yapmanın rahatlığı dikkate alındığında bu öneriler naif kalmaktadır. Yalnızca son zamanlarda yapılan bu konuya yönelik birçok monografik çalışma nedeniyle de olmamak üzere, hukuk mesleğindeki temellenmede bu kavram rast gele, eleştirisiz kullanılmamalıdır.

Literatur

Ballweg, Von einer Lehre von der Natur der Sache, 2. baski, 1963

Diesselhorst, Die Natur der Sache als außergesetzliche Rechtsquelle, verfolgt an der Rechtsprechung zur Saldotheorie, 1968

Dreier, Zum Begriff der "Natur der Sache", 1965

Garcon Valdés, La Naturaleza de la cosa en el pensamiento jurídico filosófico contemporáneo alemán 1967

Kaufmann, Analogie und "Natur der Sache", 1965

Kim, "Methodentialismus" und "Natur der Sache" im Denken Gustav Radbruchs, doktora tezi, 1966

Kalb, Der Begriff der Natur der Sache in der Höchstrichterlichen Rechtsprechung, doktora tezi, 1963

Marx, Die juristische Methode der Rechtsfindung aus der Natur der Sache bei den Göttinger Juristen J. S. Pütter und F. Runde; doktora tezi, 1967

Neusuess, Gesunde Vernunft und Natur der Sache, 1970

A. Poulatzas, Nature de choses et droit, 1965

Radbruch, Die Natur der Sache als Juristische Denkform (1948), 1960

A. Schwarz-Liebermann von Warendorf, Réflexion sur la nature de choses et la logique du droit, 1972

Sprenger, Naturrecht und Natur der Sache, 1976